

Τα παρεπόμενα του ρήματος

Όρος	Ορισμός της έννοιας	Παραδείγματα
μέρος του λόγου <u>είδη της έννοιας:</u> άρθρο ουσιαστικό επίθετο αντωνυμία ρήμα μετοχή επίρρημα πρόθεση σύνδεσμος επιφώνημα	κατηγορία στην οποία κατατάσσονται οι λέξεις μιας γλώσσας με βάση τη μορφολογία ή τον συντακτικό τους ρόλο.	Ο (2) πίνακας (3) χρήσιμος (8), όλα (10) αυτός (4) είναι (6) συγκεντρωμένα! (11) πολύ (7) με (9) να (5) Α! (1)
ρήμα	μέρος του λόγου που δείχνει ότι ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα (το υποκείμενο) ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια δεδομένη κατάσταση	γράφω, τρέχω, νυστάζω, ζω, έρχομαι, κοιμάμαι
παρεπόμενα του ρήματος	διάθεση, φωνή, έγκλιση, χρόνος, ποιόν ενέργειας, αριθμός και πρόσωπο (Σε τούτη τη σύνοψη θεωρούμε παρεπόμενο του ρήματος και την τροπικότητα .)	
διάθεση <u>είδη της έννοιας:</u> – ενεργητική διάθεση – παθητική διάθεση – μέση διάθεση – ουδέτερη διάθεση	ιδιότητα του ρήματος η οποία δείχνει αν το υποκείμενο ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια δεδομένη κατάσταση Το υποκείμενο – ενεργεί – παθαίνει – ενεργεί και η ενέργεια επιστρέφει στον εαυτό του – βρίσκεται σε μια κατάσταση	– ενεργητική διάθεση τρέχω, τραβώ, σπουδάζω, έρχομαι, διαχειρίζομαι, εργάζομαι, επεξεργάζομαι – παθητική διάθεση παθαίνω, λιώνω, κρυώνω, ζεσταίνομαι – μέση διάθεση χτενίζομαι, ντύνομαι, αναρωτιέμαι, αυτοκτονώ, αυτοεξορίζομαι – ουδέτερη διάθεση ζω, νυστάζω, χαλαρώνω, συλλογιέμαι, ονειρεύομαι

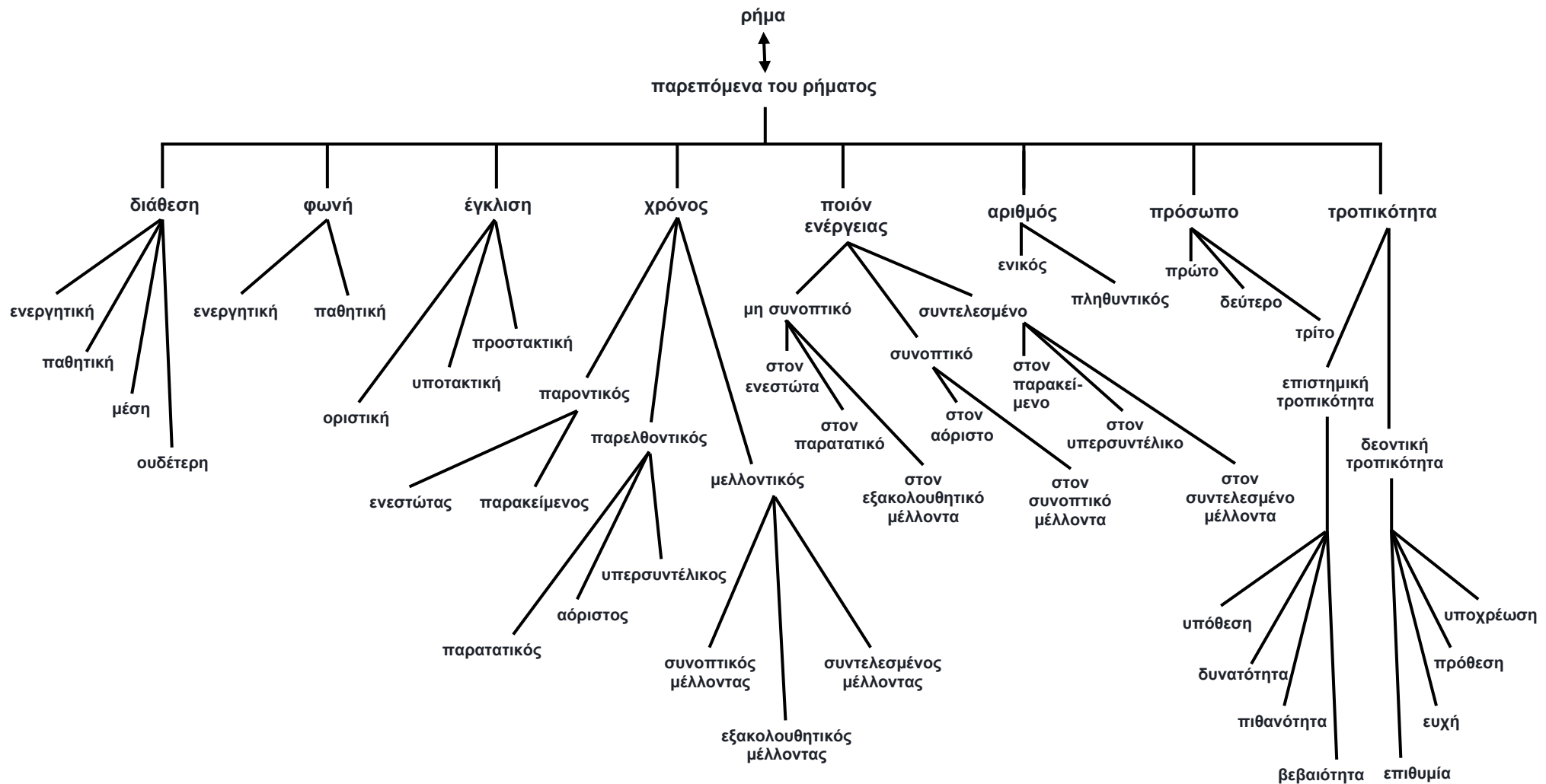
Όρος	Ορισμός της έννοιας	Παραδείγματα
<p>φωνή</p> <p><u>είδη της έννοιας:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ενεργητική φωνή - παθητική φωνή 	<p>σύνολο μορφολογικών ρηματικών τύπων που έχουν την ίδια κατάληξη στο πρώτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα</p> <p>Στο πρώτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα η κατάληξη είναι -ω ή -ώ</p> <p>Στο πρώτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα η κατάληξη είναι -μαι</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ενεργητική φωνή θέλω, γράφω, τρέχω, νυστάζω, ζω, τραβώ, προχωρώ - παθητική φωνή γελιέμαι, μιμούμαι, μοιράζομαι, χαίρομαι, δύναμαι
<p>έγκλιση</p> <p><u>είδη της έννοιας:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • προσωπική έγκλιση <ul style="list-style-type: none"> - οριστική - υποτακτική - προστακτική • απρόσωπη έγκλιση <ul style="list-style-type: none"> - απαρέμφατο - μετοχή 	<p>μορφή που παίρνει ένα ρήμα για να δηλωθεί η στάση του ομιλητή απέναντι σ' αυτό που σημαίνει το ρήμα</p> <ul style="list-style-type: none"> • έχει ξεχωριστούς μορφολογικούς τύπους για τα διάφορα πρόσωπα <ul style="list-style-type: none"> - οριστική: εκφράζει κατά κανόνα μια ενέργεια ή μια κατάσταση ραγματική και βέβαιη - υποτακτική: εκφράζει κατά κανόνα το ζητούμενο, το ενδεχόμενο και το επιθυμητό - προστακτική: εκφράζει προσταγή, παράκληση και άλλες τροπικότητες • δεν έχει ξεχωριστούς μορφολογικούς τύπους για τα διάφορα πρόσωπα <ul style="list-style-type: none"> - απαρέμφατο: άκλιτος τύπος που χρησιμοποιείται για τον σχηματισμό ορισμένων χρόνων - μετοχή: άκλιτος τύπος σε -(ο)ώντας στην ενεργητική φωνή, κλιτός τύπος σε τρία γένη -μενος -η -ο ή -μένος -η -ο στην παθητική φωνή 	<ul style="list-style-type: none"> - οριστική τρέχω, έτρεχες, θα τρέχει, θα τρέξω, έτρεξαν, έχω τρέξει - υποτακτική να/ας/όταν τρέχω, να/ας/όταν τρέξουμε - προστακτική τρέχε, τρέχετε, τρέξε, τρέξτε! - απαρέμφατο τρέξει, ζητήσει, γράψει - μετοχή τρέχοντας, ζητούμενος -η -ο, γραμμένος -η -ο

Όρος	Ορισμός της έννοιας	Παραδείγματα
<p>χρόνος</p> <p>είδη της έννοιας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • παροντικός <ul style="list-style-type: none"> – ενεστώτας – παρακείμενος • παρελθοντικός <ul style="list-style-type: none"> – παρατατικός – αόριστος – υπερσυντέλικος • μελλοντικός <ul style="list-style-type: none"> – συνοπτικός μέλλοντας – εξακολουθητικός μέλλοντας – συντελεσμένος μέλλοντας 	<p>μορφολογικός τύπος του ρήματος που δηλώνει πότε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα</p> <ul style="list-style-type: none"> • παροντικός (γίνεται στο παρόν ή έχει ολοκληρωθεί και το αποτέλεσμα της ισχύει στο παρόν) <ul style="list-style-type: none"> – ενεστώτας (γίνεται στο παρόν συνεχώς ή επαναλαμβανόμενα) – παρακείμενος (έχει ολοκληρωθεί και το αποτέλεσμα της ισχύει στο παρόν) • παρελθοντικός (γινόταν, έγινε ή είχε γίνει στο παρελθόν) <ul style="list-style-type: none"> – παρατατικός (γινόταν στο παρελθόν συνεχώς ή επαναλαμβανόμενα) – αόριστος (έγινε και τέλειωσε στο παρελθόν) – υπερσυντέλικος (έγινε στο παρελθόν πριν από δεδομένη στιγμή ή άλλη ενέργεια που έγινε επίσης στο παρελθόν) • μελλοντικός (θα γίνει, θα γίνεται ή θα έχει γίνει στο μέλλον) <ul style="list-style-type: none"> – συνοπτικός μέλλοντας (θα γίνει και θα τελειώσει κάποια στιγμή στο μέλλον) – εξακολουθητικός μέλλοντας (θα γίνεται στο μέλλον συνεχώς ή επαναλαμβανόμενα) – συντελεσμένος μέλλοντας (θα έχει γίνει στο μέλλον και θα έχει τελειώσει πριν από δεδομένη στιγμή ή πριν τελειώσει μια άλλη ενέργεια) 	<p>Πίνω δυο καφέδες την μέρα. Αυτή τη στιγμή πίνω τον δεύτερο.</p> <p>Έχω διαβάσει πολλά αστυνομικά μυθιστορήματα.</p> <p>Χτες, στις 3.00 ταξίδευα με το τρένο. Πέρυσι πήγαινα τακτικά στο γυμναστήριο.</p> <p>Έφτασα αργά στην εκδήλωση.</p> <p>Στις 3.00 π.μ. είχα τελειώσει. Μόλις είχα γράψει μια έκθεση όταν μου τηλεφώνησες.</p> <p>Θα σου τηλεφωνήσω το βράδυ.</p> <p>Θα του το λέω κάθε μέρα. Θα συνεδριάζει η επιτροπή εκείνη την ώρα.</p> <p>Στις 3.00 μ.μ. θα το έχω γράψει. Όταν φτάσεις εγώ θα έχω κοιμηθεί.</p>

Όρος	Ορισμός της έννοιας	Παραδείγματα
<p>ποιόν ενέργειας, τρόπος, όψη</p> <p><u>είδη της έννοιας:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • μη συνοπτικό, εξακολουθητικό-επαναλαμβανόμενο <ul style="list-style-type: none"> – στον ενεστώτα (οριστική, υποτακτική, προστακτική) – στον παρατατικό – στον εξακολουθητικό μέλλοντα • συνοπτικό, συνοπτικό-στιγμιαίο <ul style="list-style-type: none"> – στον αόριστο (οριστική, υποτακτική, προστακτική) – στον συνοπτικό μέλλοντα • συντελεσμένο <ul style="list-style-type: none"> – στον παρακείμενο – στον υπερσυντέλικο – στον συντελεσμένο μέλλοντα 	<p>μορφολογική κατηγορία που αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζει ο ομιλητής το αν η ενέργεια που δηλώνει το ρήμα εμφανίζεται ως ολοκληρωμένη, ως εξελισσόμενη, ως μοναδικό γεγονός κτλ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • μη συνοπτικό <ul style="list-style-type: none"> – στον ενεστώτα Κάθε μέρα πίνω έναν καφέ και αυτή τη στιγμή πίνω τον σημερινό. Πίνε κι εσύ αν θέλεις. – στον παρατατικό Έγραφα μια έκθεση όταν μου τηλεφώνησες. – στον εξακολουθητικό μέλλοντα Θα διαβάζεις τα μαθήματά σου αν θέλεις καλούς βαθμούς. • συνοπτικό <ul style="list-style-type: none"> – στον αόριστο Δεν είχα διάθεση όταν μου τηλεφώνησες. Μπορούμε να συναντηθούμε αύριο. Στείλε μου μήνυμα. – στον συνοπτικό μέλλοντα Πρώτα θα διαβάσεις τα μαθήματά σου και μετά θα δεις τηλεόραση. • συντελεσμένο <ul style="list-style-type: none"> – στον παρακείμενο Έχω πάει στην Αγγλία. – στον υπερσυντέλικο Είχα γράψει την έκθεση όταν μου τηλεφώνησες. – στον συντελεσμένο μέλλοντα Θα έχω τελειώσει πριν από τις δώδεκα.

Όρος	Ορισμός της έννοιας	Παραδείγματα
<p>αριθμός</p> <p><u>είδη της έννοιας:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ενικός • πληθυντικός 	<p>μορφολογικός τύπος του ρήματος που δείχνει το πλήθος των υποκειμένων</p> <ul style="list-style-type: none"> • ενικός ένα υποκείμενο • πληθυντικός δύο ή περισσότερα υποκείμενα 	<ul style="list-style-type: none"> • ενικός γράφω, γράφεις, γράφει • πληθυντικός γράφουμε, γράφετε, γράφουν
<p>πρόσωπο</p> <p><u>είδη της έννοιας:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • πρώτο πρόσωπο <ul style="list-style-type: none"> – ενικού – πληθυντικού • δεύτερο πρόσωπο <ul style="list-style-type: none"> – ενικού – πληθυντικού • τρίτο πρόσωπο <ul style="list-style-type: none"> – ενικού – πληθυντικού 	<p>μορφολογικός τύπος του ρήματος που δείχνει το πρόσωπο ή τα πρόσωπα της ομιλίας (που μιλούν)</p> <ul style="list-style-type: none"> • πρώτο πρόσωπο <ul style="list-style-type: none"> – ενικού εγώ – πληθυντικού εμείς • δεύτερο πρόσωπο <ul style="list-style-type: none"> – ενικού εσύ – πληθυντικού εσείς • τρίτο πρόσωπο <ul style="list-style-type: none"> – ενικού αυτός/αυτή/αυτό – πληθυντικού αυτοί/αυτές/αυτά 	<ul style="list-style-type: none"> • πρώτο πρόσωπο <ul style="list-style-type: none"> – ενικού γράφω – πληθυντικού γράφουμε • δεύτερο πρόσωπο <ul style="list-style-type: none"> – ενικού γράφεις – πληθυντικού γράφετε • τρίτο πρόσωπο <ul style="list-style-type: none"> – ενικού γράφει – πληθυντικού γράφουν

Όρος	Ορισμός της έννοιας	Παραδείγματα
<p>τροπικότητα</p> <p>είδη της έννοιας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • επιστημική τροπικότητα <ul style="list-style-type: none"> - υπόθεση - δυνατότητα - πιθανότητα - βεβαιότητα • δεοντική τροπικότητα <ul style="list-style-type: none"> - επιθυμία - ευχή - πρόθεση - υποχρέωση 	<p>η στάση του ομιλητή απέναντι σε αυτά που λέει</p> <ul style="list-style-type: none"> • επιστημική τροπικότητα δηλώνει τον βαθμό αβεβαιότητας του ομιλητή κυμαινόμενο από την υπόθεση ως την (πλήρη) βεβαιότητα <ul style="list-style-type: none"> - υπόθεση να + υποτακτική αν/εάν/άμα/έτσι και/ας + οριστική - δυνατότητα μπορεί/ίσως + υποτακτική θα + οριστική, κ.ά. - πιθανότητα πρέπει + υποτακτική θα + οριστική, κ.ά - βεβαιότητα οριστική + εκφράσεις (επιρρήματα κ.ά.) που δηλώνουν βεβαιότητα • δεοντική τροπικότητα δηλώνει την προσδοκία πραγματοποίησης αυτών που λέει ο ομιλητής κυμαινόμενη από την απλή επιθυμία έως την υποχρέωση <ul style="list-style-type: none"> - επιθυμία θέλω + υποτακτική - ευχή υποτακτική + εκφράσεις που δηλώνουν ότι πρόκειται για ευχή και όχι προσταγή, ας/να/μακάρι/που + υποτακτική - πρόθεση ρήμα που δηλώνει πρόθεση (σκοπεύω/στοχεύω/προτίθεμαι/λέω να) + υποτακτική - υποχρέωση ανάγκη/υποχρέωση του υποκειμένου πρέπει/είναι ανάγκη κτλ. + υποτακτική 	<ul style="list-style-type: none"> - υπόθεση Να αρχίσει να βρέχει και θα τους δεις όλους να τρέχουν αν/εάν/άμα/έτσι και/ας κάνεις πως αρνείσαι, την έβαψες! - δυνατότητα Σύμφωνα με το δελτίο καιρού, μπορεί να βρέξει αύριο. Ίσως κάνει και καταιγίδα. Θα ήρθε και δεν μας βρήκε. - πιθανότητα Πρέπει να είναι πλούσιος. Θα έκανε πολύ θόρυβο το μίξερ και δεν σε ακουσα. - βεβαιότητα Σίγουρα είπε αυτή τη φράση. Ασφαλώς θα έρθω! - επιθυμία Θέλω να γράψω καλά στο διαγώνισμα - ευχή Μακάρι να νικήσει η ομάδα μου. Ας πάει και μια φορά μόνος του! Να μπορέσει να περάσει στο διαγώνισμα! - πρόθεση Φέτος σκοπεύω να πάω διακοπές τον Ιούνιο. Λέω να του δίνω! - υποχρέωση πρέπει να πηγαίνω γιατί είναι αργά. Είναι ανάγκη να πας;

Πηγές–Βοηθήματα
(κατά σειρά χρήσης)

Χατζησαββίδης, Σ. Χατζησαββίδου, Α. Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου
 Μπαμπινιώτης, Γ. 2008. Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Β΄ Έκδοση
 Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη). 1998. Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής
 Ακαδημία Αθηνών, 2023. Χρηστικό λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, επιγραμματική έκδοση.